

Skarp kontrol af danefæ

Palle Eriksen

Hen over nytåret 2011-12 har jeg i dagbladet Politiken som arkæolog med undren og misundelse fulgt sagen om den lille falske oldtids-ravbjørn, der opnåede at blive udstillet på Nationalmuseet. Misundelsen går på, at denne *fake* tildeles ikke mindre end tre helsider på årets sidste tre dage. Tænk om en rigtig sjælden eller spektakulær, ægte oldsag som for eksempel Dejbjergvognen eller Solvognen fik lige så megen omtale. Ikke en gang da den sidste blev splintret med en hammer, fik den tre helsider.

Min undren skyldes, at den ansvarlige museumsinspektør, Peter Vang Petersen, Nationalmuseet, hænges ud, idet hans behandling af denne ene danefæsag betragtes helt isoleret. Peter Vang Petersen har – og her taler jeg helt sikkert på de fleste danske arkæologers vegne – på forbilledlig vis i mange år varetaget behandlingen af indkommet danefæ fra oldtiden. Ud fra hans godkendelse af ravbjørnen som værende fra stenalderen og dermed danefæ, kunne man få det indtryk, at vurderingen af mulig danefæ er lemfældig og ukritisk, og at mange stykker potentiel danefæ, herunder *fakes*, uden videre accepteres. Det er på ingen måde tilfældet. Mig bekendt er ravbjørnen en enlig svale. Hvor strikse de er på Nationalmuseet, vidner følgende hændelse om.

På museerne får vi af finderne indleveret danefæ til indberetning og aflevering til Nationalmuseet. Den slags sager sender man ikke blot med posten, men overbringer dem personligt, når man ved lejlighed kommer omkring Nationalmuseet. For tænk om de værdifulde sager ikke kom frem i god behold, eller slet ikke kom frem. Det ville ikke være nemt at forklare finderne. Så i august 2007 ville jeg gøre noget for danefæ-sagen og aflevere det danefæ, der for nyligt var indleveret til Ringkøbing-Skjern Museum

*Den 4 cm lange torshammer var ikke danefæ, men lavet i 2007 i Bork Vikingehavn!
Foto: Chalotte K. Schwartz.*

af glade og forventningsfulde findere. Jeg fik en aftale om et møde med Peter Vang Petersen og drog spændt af sted sammen med min 16-årige datter, der her kunne opleve Nationalmuseet "bag murene".

Forventningen skyldes, at vi havde gode og rare sager med, først og fremmest en torshammer – den første på Ringkøbing-egnen, to særegne fibler som er smykkenåle samt et lille fornemt møntfund af fem romerske bronze-mønter fra jernalderen.

Hvordan gik det så? Tja – det gik sådan, at vi blev kloge- re på livets mangfoldighed og menneskelig hittepåsomhed.

Torshammeren blev uden videre afvist og erklæret moderne. Den var ellers fundet af en pålidelig person med detektor i klitfoden ud til Vesterhavet syd for Hvide Sande på et stræk, hvor der både før og siden er fundet mønter og smykker fra vikingetiden og tidlig middelalder. Det viste sig kort efter, at den samme sommer, en fjorten dages tid før den blev fundet, var fremstillet på det årlige marked i Bork Vikingehavn af en af museets medarbejdere! Ga-da-dunk – jeg havde haft mere end mistanke til den, men der kunne jo ikke ske noget ved at tage den med til Nationalmuseet, også da andre vestjyder med større indsigt i den slags ting troede på den.

De to fibler af bronze havde jeg selv hentet på fundstedet, efter at finderne – et ægtepar – havde kontaktet museet. De boede på en nedlagt gård, som de havde indrettet til

antikvitetshandel. Antikvitetshandel! Her burde alarmklokkerne have bimlet kraftigere, end de gjorde. Jeg udspurgte nøje det venlige ægtepar om fundomstændighederne. Til tider har den slags interviews karakter af forhør! Fundforholdene og findernes indtrængende og oprigtige forklaring tydede på, at fiblerne stammede fra en jernaldergrav, der var blevet ødelagt ved anlæggelsen af en kloak, hvorved de var kommet frem i dagens lys. Fiblerne så ud til at være af engelsk herkomst, hvilket ikke overraskede mig. Jeg har selv fundet en engelsk fibel ved undersøgelsen af en vestjysk jernaldergrav i Vesttarp nær Vestjyllands Højskole. Men heller ikke fiblerne "købte" Peter Vang Petersen. "Dem har jeg vist set før!" udrød han lakonisk og rystede på hovedet, da jeg lagde de to fibler på hans skrivebord. Så også fiblerne kom med hjem til Vestjylland igen.

Nå – det gik jo ikke særlig godt. Hvad mon min datter har tænkt? Men så de fem romerske mønter da. De var fundet inden for et ganske lille område i en eng ved Herborg nær Videbæk med detektor af en person og ven, som jeg har særdeles meget tillid til. Den nøje beskrivelse af fundstedet tydede på, at de var gravet op af jorden ved anlæggelsen af en lille kanal i 1870'erne. Peter Vang Petersen ville ikke tage stilling til dem, men henviste mig til en anden afdeling

i Nationalmuseet, Den kgl. Mønt- og Medaillesamling. Vi afleverede dem så dér, og ville få svar senere.

Svaret kom et par måneder efter og var ret overraskende, i særlig grad for finderens, der ellers anså sig selv for at være en ret habil møntkender. Tre, måske fire, af mønterne var rigtignok romerske og fra jernalderen, mens de to andre og i hvert fald den ene var lavet mindst tusinde år efter romerrigets fald. Mønterne var altså havnet på fundstedet i nyere tid, muligvis i 1800- eller 1900-tallet. Når møntsamlere tidligere – det kunne være allerede i renæssancen i 1500-tallet – i deres samlinger havde huller i rækken af romerske mønter med kejserportrætter, kunne de bekvemt og billigt supplere med frisk fremstillede mønter. Nogle af disse mønter har en for- og bagside, som ikke har sin lige ved de ægte romerske mønter. Museumsinspektør Helle W. Horsnæs antydede endog meget diplomatisk i svarbrevet, at de fem mønter fra Herborg kunne være anbragt på stedet lidt før, de blev fundet, og at det kunne dreje sig om en practical joke! Kort efter spillede de en væsentlig rolle i hendes artikel "Danske fund af romerske bronzemønter – og det der ligner" bragt i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad nr. 1, 2008.

De tre ægte romerske mønter var prægede under kejserne Marcus Aurelius i perioden 161-175 e.Kr., Severus Alexander i perioden 231-235 e.Kr. og antageligt Septimius Severus, der var kejser 193-211 e.Kr. Den "falske" mønt, som er den største af de fem mønter, omtales af Helle W. Horsnæs som "nyere mønt eller medalje inspireret af Lucius Verus' mønter for forsides vedkommende, mens bagsidetypen er en efterligning af den nok mest berømte antikke mønt, nemlig en 10-drakme slået i byen Syracus på Sicilien omkring 400 f.Kr." Lucius Verus, som er afbildet på forsiden, var romersk kejser 130-169 e.Kr., altså over 500 år senere end da bagsidens motiv med stridsvognen var i brug.

Ud over den "falske" mønt er der også en anden ejendommeligt ting ved de fem bronzemønter fra Herborg. De er nemlig uhyre sjældne i Danmark. Godt nok blev der i 2008 fundet 5200 romerske mønter herhjemme, men langt hovedparten er af de ædle metaller guld og sølv. I 2006 kendte

Dele af to fibler af engelsk herkomst. Fiblerne er sandsynligvis bragt hertil for nyligt og "plantet" som danefæ. Den største fibel er knap 6 cm lang. Foto: Chalotte K. Schwartz.

man således kun 127 romerske bronzemønter i Danmark, så alene af den grund vakte Herborg-fundet med fem bronzemønter opsigt og mistanke på Mønt- og Medaillesamlingen. Jeg er fuldstændigt overbevist om finderens oplysninger, så det er indtil videre en gåde, hvordan mønterne havnede der, hvor de senere blev fundet. I øvrigt blev mønterne erklæret for danefæ.

De tre vestjyske danefæ-nederlag på stribe viser, hvor vanskelig en sag det må være at vurdere om dette eller hint stykke virkelig er danefæ, og for eksempel ikke blot er købt for billige penge via nettet eller på et marked i England eller andetsteds i Europa, og så bragt her til lands. Hundredvis af især detektorfundet "danefæ" vurderes hvert år på Nationalmuseet. Hver eneste genstand skal sagsbehandles og kræver tid og venlige breve. Hvert år stiger antallet af indkommet danefæ i takt med, at Nationalmuseets personale skæres ned.

Så det er tankevækkende, at en politiker, der er medlem af et nys afgået mangeårigt regeringsparti og medansvarlig for nedskæringen af det faglige personale på Nationalmuseet ifølge en artikel i Politiken den 2. januar 2012 kræver opstramning og mere faglig kvalitet i danefæbehandlingen efter sagen med den falske oldtidsbjørn. Men måske tager læserne fejl, misforstår politikeren og er blevet narret? For måske vil politikerne gøre det danske folk en bjørnetjeneste ved at gøre skaden god igen og sørge for en ordentlig og forsvarlig bemanning på Nationalmuseet, så blandt andet både sikkerheden og den ekstra tidsrøvende – men for landet spændende og historieudvidende – behandling af danefæ tilgodeses med større bevillinger?

Palle Eriksen kan kontaktes på pe@levendehistorie.dk

